

TEKST KOJI JE SUDAC JORDA PROČITAO PRILIKOM IZRICANJA PRESUDA

1. Raspravno vijeće danas izriče presudu u predmetu *Tužitelj protiv Tihomira Blaškića*. Napominjem da ću govoriti u ime Vijeća osim kada najavim suprotno kao i da je sudac Shahabuddeen uz presudu priložio izjavu.

I UVOD

A. Zahvale

2. Prije nego što ukratko iznesem zaključke Vijeća (iz očitih razloga čitanje PRESUDA u cijelosti ne dolazi u obzir), Vijeće želi zahvaliti svima onima koji su omogućili da se ovo suđenje, važno s obzirom na rang optuženog, a teško zbog količine informacija iznesenih na raspravi i duljine postupka, moglo odvijati u najboljim uvjetima.

1. Suci

3. Prije svega Vijeće bi željelo podsjetiti da je nekoliko sudaca moralo odustati od rada na ovom suđenju prije njegovog kraja. Sudac Deschênes je, kao što znate, usprkos svom angažmanu i energiji bio zbog bolesti prisiljen dati ostavku. Potrebno je da još jednom zahvalim sucu Shahabuddeenu što je prihvatio da ga odmah u danima koji su uslijedili nakon njegovog imenovanja zamijeni i tako omogući da suđenje počne na dan kada je zakazano.

Također imam na umu i suca Riada, kojeg je bolest odvojila od Suda na nekoliko mjeseci. Vijeće je uz dosta oklijevanja, nakon što se konzultiralo sa zastupnicima optužbe i obrane, kao i s optuženim, zatražilo zamjenu za njega. Međutim, ono je znalo da može računati na poptunu posvećenost suca Rodriguesa koji je imao težak zadatak da se u vrlo kratkom vremenu upozna sa dosjeom u cijelosti.

2. Sudionici

(a) Osooblje

4. Također bih želio da svi budu svjesni važnog posla koji su obavile sve one osobe koje ponekad zaboravljamo, ali koje su iz dana u dan

- pripremale transkript, više od 18,000 stranica teksta na francuskom i 25,000 na engleskom;
- snimale sliku i ton rasprava, zatim te snimke montirale kako bi svjedoci bili zaštićeni
- prevodile na tisuće stranica dokumenata;
- simultano prevodile rasprave usprkos brzine kojom se govorilo i raspravljalo, usprkos tehničke prirode riječi i izraza, te prigovora koji su im ponekad upućivani kada neki izraz prema mišljenju govornika koji ga je upotrijebio, nije bio savršeno preveden.

Vijeće također ističe dragocjenu pomoć koju mu je pružilo Tajništvo, pravni savjetnik Vijeća i asistenti.

(b) Odvjetnici

5. Posebno bih želio odati počast zastupnicima optužbe i obrane, zbog njihovog primjernog držanja za čitavo vrijeme trajanja ovog suđenja, kojim su pokazali da strast za raspravom ne isključuje uglađenost, bar prema sucima i da obrana zastupanih interesa ne zahtijeva stalni sukob.

(c) Optuženi

6. Konačno, podsjetit ću da je optuženi svjedočio gotovo 12 tjedana, što uključuje i vrijeme posvećeno unakrsnom ispitivanju i pitanjima sudaca. General Blaškić se za vrijeme čitavog suđenja sa poštovanjem odnosio prema sucima.

B. Duljina postupka

7. Ovaj postupak je u svojoj formi imao samo jedan nedostatak, koji svi moramo pokušati ispraviti: duljina.

8. Rasprave su počele 24. lipnja 1997., a okončane su nešto više od dvije godine kasnije, odnosno 30. srpnja 1999. U toku te dvije godine, Vijeće je saslušalo 158 svjedoka i usvojilo skoro 1500 dokaznih predmeta, uglavnom pisanih dokumenata od kojih neki broje nekoliko stotina stranica. Strane u postupku su podnijele tako opširne završne podneske da još ni danas njihov francuski prijevod nije zaveden u Tajništvu.

9. Naravno, Vijeće se potrudilo da ponovo razmotri sve elemente sudskog spisa. Ono je provjerilo sve iznesene argumente, preispitalo ih jedne u odnosu na druge i u svjetlu dokaznih predmeta. U tom pogledu, Vijeće napominje da su mu strane u postupku podnijele prilično velik broj zapovijedi i izvještaja čiji je autor optuženi, zapovijedi u kojima svaki element ima svoju važnost: naravno sam sadržaj dokumenta, ali također i oni kojima je upućen, dan i sat kada je izdan; njegove oznake ako postoje, sve ono što omogućuje da se izjave svjedoka potvrde ili pobiju. U tom pogledu, Vijeće jedino može izraziti žaljenje što mu svi raspoloživi podaci nisu dostavljeni, prije svega oni koji su se nalazili, ili se možda još uvijek nalaze u Arhivu gdje su pohranjeni, druga naređenja i izvještaji čiji je autor optuženi, njegovi nadređeni ili njegovi podređeni. S druge strane, Vijeće je zadovoljno sa stavom nekih država koje nisu sljednice bivše Jugoslavije, ili nekih entiteta koji su istinski surađivali sa Međunarodnim sudom i koji su, kao što je Vijeću poznato, stranama dostavili veliki broj podataka.

10. Vijeću je trebalo ukupno sedam mjeseci za izricanje PRESUDA. Sedam mjeseci da bi provjerilo svaki pojedini dokazni predmet i svjedočenje kako bi utvrdilo da li je i u kojoj mjeri general Blaškić odgovoran za događaje koji mu se stavljaју na teret.

11. Prije nego što to objasnimo, prikladno je podsjetiti na zločine za koje se optuženi tereti, kao i na glavne argumente njegove obrane. Vijeće će zatim navesti opći okvir u kojem se dotični sukob odvijao i kako ga je potrebno okvalificirati. Zatim će ukratko podsjetiti na događaje, u svakom slučaju na neke od najvažnijih događaja u tom sukobu. Napokon, Vijeće će iznijeti svoje zaključke u pogledu odgovornosti optuženog za počinjene zločine i njihov diskriminatorski karakter.

C. Zločini za koje se optuženi tereti

12. Tihomir Blaškić optužen je da je između 1. svibnja 1992. i 31. siječnja 1994. počinio, naredio planirao i na drugi način pomagao i podržavao:

- zločin protiv čovječnosti - progon (točka 1: napadanje gradova i sela, ubojstva i nanošenje teških tjelesnih ozljeda, uništavanje i pljačka imovine; nečovječno postupanje sa civilima; prisilni transfer civila)
- zločine protiv čovječnosti u vidu ubojstava i povreda integriteta osobe (točke 7 do 10 optužnice);
- teške povrede Ženevskih konvencija (točke 5, 8, 11, 15, 17 i 19)
- i kršenja ratnog prava i običaja (točke 3, 4, 6, 9, 12 do 14, 16, 18 i 20 optužnice, pri čemu je optužba povukla točku 2 optužnice smatrajući da je obuhvaćena ostalim točkama)

zbog lišavanja života, nanošenja teških tjelesnih ozljeda, uništavanja i pljačke imovine, uništavanja institucija namijenjenih religiji i obrazovanju, nečovječnog ili okrutnog postupanja sa zatočenicima, uključujući uzimanje talaca i korištenje živih štitova,

i sve to na štetu bosanskih Muslimana, stanovnika srednje Bosne, odnosno lašvanske doline, točnije rečeno u općinama Vitez, Busovača, Kiseljak i u određenoj mjeri u Zenici.

Generalu Blaškiću se također stavlja na teret činjenica da je, iako je znao, ili imao razloga da zna da će zločini biti, ili su već počinjeni, propustio poduzeti razumne mjere da ih spriječi ili da kazni njihove počinitelje.

D. Obrana generala Blaškića

13. General Blaškić u svoju obranu iznosi niz argumenata, na koje Vijeće može ovdje samo ukratko podsjetiti, ali koji su potanko izneseni na suđenju, točnije u sklopu svjedočenja optuženog i naravno u završnom podnesku koji je podnesen Vijeću.

14. Ti se argumenti prije svega odnose na okolnosti iz tog razdoblja. General Blaškić smatra da se nalazio pod nekom vrsti opsade, kao meta napada muslimanskih snaga, koje su imale za cilj da preuzmu kontrolu nad lašvanskom dolinom odvajanjem jedne općine od druge. U tim uvjetima, i usprkos svojim naporima nije bio u mogućnosti da osigura odgovarajući zapovjedni sustav, ponajprije zbog činjenice da je komunikacija između pojedinih općina bila otežana.

15. Obrana, između ostalog naglašava da zlodjela koje su počinile muslimanske snage objašnjavaju neregularno ponašanje hrvatskih jedinica, koje su se uostalom uglavnom sastojale od loše obučениh vojnika koji su bili više skloni tome da slušaju lokalne vlasti nego zapovijedi optuženog. Štoviše, zlodjela su navodno mahom počinile, prije svega u slučaju Ahmića i kamiona bombe u Starom Vitezu, jedinice koje nisu spadale u njegov zapovjedni lanac, bilo da se radi o vojnoj policiji ili jedinicama posebne namjene kao Vitezovi.

16. U svakom slučaju general Blaškić navodno ne bi nikada izdao zapovijed da se počine zločini: napad na Grbavicu prema mišljenju obrane pokazuje da se, kada optuženi izda zapovijed o napadu, taj napad organizira u okviru ratnih zakona, a zlodjela koja su uslijedila nakon tog napada su samo plod djela koja su počinili civili koje je vodio duh osvete, a kojima su propusti policijskih vlasti omogućili slobodno djelovanje.

17. Uostalom, general Blaškić se navodno uvijek trudio da mnogobrojnim pisanim zapovijedima podsjeti na nužnost poštivanja humanitarnog prava. Zatvaranje civila mu navodno nije bilo zabranjeno ako se radilo o njihovoj zaštiti.

18. Konačno, obrana tvrdi da su zakoni koji su tada važili dozvoljavali da se radne ekipe koriste za kopanje rovova.

II ZAKLJUČCI VIJEĆA

19. Prije nego što razmatri samu odgovornost optuženog, Vijeće će opisati geografski, politički i vojni okvir ovog predmeta i podsjetiti na počinjene zločine.

A. Opći okvir u kojem se sukob odvijao

1. Geografski okvir

20. Dolina rijeke Lašve je, kao što stoji u optužnici, područje koje se nalazi nekih 30 km sjeverozapadno od Sarajeva u Bosni i Hercegovini. Radi se o području kroz koje prolazi cesta koja se proteže iz smjera jugoistoka prema sjeverozapadu i ide od Sarajeva prema Kiseljaku, i nastavlja se prema Busovači, Vitezu i Travniku. Udaljenost između Kiseljaka i Viteza je otprilike 30 kilometara. Cesta je smještena u podnožju obronaka. Obrana je predočila maketu koja, iako su na

njoj uvećane visine okolnih obronaka (obrana je navela da su visine uvećane tri puta) omogućuje da se shvati važnost te ceste za čitavu regiju, a posebno na ekonomskom i vojnom planu. Općine Vitez, Busovača i Kiseljak zajedno obuhvaćaju jedan uski prostor koji oprilike odgovara prostoru koji bi se prostirao između Den Haaga, Schiphola i Haarlema.

21. Posebnost tog područja je u tome što u njemu živi značajan broj hrvatskih stanovnika. Prema popisu iz 1991. zastupljenost muslimanskih i hrvatskih stanovnika je sljedeća:

- općina Vitez: 11 514 Muslimana i 12 675 Hrvata;
- općina Busovača 8 451 Muslimana i 9 093 Hrvata;
- općina Kiseljak 12 550 Hrvata i 9 778 Muslimana.

U samom gradu Zenici je bilo većinsko muslimansko stanovništvo (45% u odnosu na 16,5% Hrvata).

2. Politički i vojni okvir

22. Vijeće smatra da su zločini u području o kojem smo upravo govorili svakako počinjeni u kontekstu oružanog sukoba između bosanskih Muslimana i Hrvata, ali prije svega u okviru međunarodnog oružanog sukoba.

(a) Opća situacija

23. Početkom 1992. godine, Tihomir Blaškić se nalazi u Beču, u Austriji, nakon što je napustio bivšu Jugoslavensku vojsku (JNA). Prema vlastitim izjavama, u veljači 1992. općinsko vijeće ga poziva u Kiseljak, iz kojeg je rodom, računajući da će tako osigurati njegove usluge u organizaciji obrane općine od Srba. Po njegovom dolasku, Hrvati i Muslimani zajedno surađuju na tom cilju. Međutim situacija se ubrzano pogoršava. Već 8. travnja 1992. Hrvati iz Bosne, organizirani u Hrvatsku zajednicu Herceg Bosna (HZ-HB) osnovanu 18. studenog 1991. osnivaju HVO (Hrvatsko vijeće obrane) koji je istovremeno i vojna i politička struktura. Sljedećeg dana 9. travnja 1992. Muslimani osnivaju Teritorijalnu obranu (TO), koja će krajem 1992. postati muslimanska vojska Bosne i Hercegovine, Armija BiH.

24. Osim toga, 6. travnja 1992. Republika Bosna i Hercegovina proglašava svoju nezavisnost. Već 7. travnja Hrvatska priznaje Bosnu i Hercegovinu kao nezavisnu državu. Međutim istovremeno dodjeljuje hrvatsko državljanstvo "pripadnicima hrvatskog naroda" u Bosni i Hercegovini koji to zatraže. Dana 18. svibnja, Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda predlaže primanje Republike Hrvatske u Ujedinjene narode (Rezolucija 753), a 20. svibnja primanje Republike Bosne i Hercegovine (Rezolucija 755).

25. U isto vrijeme, Vijeće sigurnosti zahtijeva prekid intervencija izvana na teritoriju Bosne i Hercegovine i da se jedinice JNA ili Hrvatske vojske (HV) koje se tamo nalaze povuku, stave pod kontrolu vlade Bosne i Hercegovine ili raspuste i razoružaju (Rezolucija 752 Vijeća sigurnosti).

26. Prisutnost snaga izvana je dakle općenito utvrđena. No, što je s područjem koje nas zanima? Izneseni dokazi nude naizgled suprotna i nejasna gledišta, koje je Vijeće nastojalo razjasniti. Iz tog proizlazi jedna manje više jednostavna slika usprkos različitosti lokalnih situacija.

27. Kao što je Vijeće napomenulo dolina rijeke Lašve je područje u kojem Srbi predstavljaju manjinsko stanovništvo. Međutim srpske snage nisu uopće daleko: nalaze se u Jajcu, zapadno od Travnika; sa jugoistoka se približavaju Kiseljaku. Treba držati liniju fronta. Treba dakle imati kontrolu nad oružjem, uzeti ga tamo gdje se nalazi, u kasarnama bivše JNA, kao na primjer u Kiseljaku ili na Kaoniku. Zatim, ga valja raspodijeliti i to postaje izvor sukoba, sukoba koji će postati to žešći što su se nacionalizmi više razbuktavali. Neki Hrvati iz Bosne su posebno žestoki.

Unutar HZ-HB-a, Hrvatske zajednice Herceg Bosna postoji razmimoilaženje između onih koji se zalažu za višenacionalnost, u svakom slučaju za suživot sa Muslimanima, i najtvrdih hrvatskih nacionalista. Neosporno je da su ovi potonji dobili podršku Zagreba.

(b) Međunarodni sukob

28. To je karakteristika ovog sukoba: posrijedi je međunarodni oružani sukob. Republika Hrvatska se nije zadovoljila samo s ulogom promatrača, niti da samo pokuša zaštititi svoje granice. Ona je intervenirala u sukobu između bosanskih Muslimana i Hrvata.

29. Franjo Tuđman i Slobodan Milošević su se susreli u ožujku 1991. da bi raspravljali o podjeli Bosne i Hercegovine koja bi rezultirala njenim nestankom kao posebnog entiteta. Prema riječima jednog svjedoka obrane, Hrvatska je već 150 godina gajila aspiracije prema teritorijima koji su smatrani hrvatskim teritorijima u Bosni i Hercegovini. Nacionalizam predsjednika Tuđmana i njegove teritorijalne aspiracije su u svakom slučaju bili očiti mnogim njegovim sugovornicima, bilo da je riječ o lordu Owenu, ili svjedocima Paddyu Ashdownu, II-u i X-u koje je Vijeće saslušalo (ponekad moramo koristiti pseudonime da bismo osigurali zaštitu svjedoka).

30. Hrvatska je, kao što su to priznali neki njeni najviši časnici poput generala Bobetka, admirala Domazeta ili generala Petkovića, poslala jedinice na jug Bosne i Hercegovine, na bosanski teritorij. Ali, ona se nije na to ograničila. Dokazi na koje se Vijeće poziva u presudi to pokazuju: jedinice Hrvatske vojske, HV-a, viđane su na mnogim mjestima na teritoriju Bosne uključujući i dolinu rijeke Lašve. Dokumenti pokazuju da su mnogobrojni vojnici HV-a služili u HVO-u, a zapovjedbom im je da skinu oznake HV-a i da ih zamijene oznakama HVO-a. Većina časnika HVO-a su u stvari bili časnici HV-a. Nije li sam general Blaškić koji je u to vrijeme bio iznimka, danas inspektor (u općem inspektoratu) Hrvatske vojske? Prisustvo tih ljudi je ojačano značajnom materijalnom pomoći. Vijeće se slaže da je moguće da je Hrvatska isto tako pružala određenu pomoć Bosni i Hercegovini. No pomoć tom području je u svakom slučaju prekinuta u relevantnom razdoblju dok je iznos pomoći koju je Hrvatska slala strukturama Herceg Bosne iznosila milion njemačkih maraka dnevno.

31. Očito je da su mnogi pripadnici HVO-a i Hrvatske zajednice Herceg Bosna dijelili ciljeve hrvatskih nacionalista iz Hrvatske: svakako Mate Boban, predsjednik te zajednice; isto tako Anto Valenta (predsjednik HDZ-a (Hrvatske demokratske zajednice) Viteza, a zatim predsjednik HDZ-a HZHB-a) čije nacionalističko pisanje je indikativno; Ignac Koštroman, glavni tajnik HZHB-a; Dario Kordić, dopredsjednik HZHB-a, čiji su govori raspirivali strasti Hrvata u Bosni.

Vijeće navodi kao primjer citat iz zapisnika sa sjednice održane 12. studenog 1991., koji su potpisali Mate Boban i Dario Kordić: "hrvatski narod u Bosni i Hercegovini se [mora] konačno odlučiti za aktivnu i odlučnu politiku kako bi ostvario [svoj] vječni san zajedničku držni."

32. Ono što ti nacionalisti nikako nisu mogli prihvatiti jest da bi Muslimani mogli željeti da imaju svoju obranu. Bošnjačka teritorijalna obrana (TO) osnovana je 9. travnja 1992. Dana 10. travnja Mate Boban je zabranio taj TO na teritoriju HZHB. Hrvatski general Roso je to potvrdio naredbom od 8. svibnja, a 11. svibnja Tihomir Blaškić provodi tu zapovijed proglašavajući TO ilegalnim na teritoriji općine Kiseljak (na to ćemo se još vratiti).

B. Sukob u dolini rijeke Lašve

1. Od svibnja 1992. do siječnja 1993.

33. Od svibnja 1992. napetosti između muslimanskog i hrvatskog stanovništva počinju rasti, izbijaju incidenti konkretno onda kada jedna strana smatra da će ostvariti neku taktičku ili stratešku prednost: kontrolu nad nekim selom, gradom, nekadašnjim vojnim skladištima, cestom. Broj provokacija i incidenata se povećava, kao na primjer isticanje hrvatske zastave na javnim zgradama

ili otmica hrvatskih časnika. Dolazi do prvih uništavanja džamija i muslimanskih kuća, ubojstava civila i pljački. Na jednom uskom prostoru osim dolaska hrvatskih, a najviše muslimanskih izbjeglica koje su srpske snage istjerale sa njihovih prostora dolazi do internog premještanja muslimanskog stanovništva koje su zlodjela Hrvata otjerala iz njihovih domova.

34. Optuženi, tada pukovnik Blaškić (danas general vojske Republike Hrvatske i Vijeće ga poznaje pod tim činom) je imenovan za zapovjednika Operativne zone srednja Bosna (OZ SB) 27. lipnja 1992. To imenovanje je naložio general vojske Republike Hrvatske Ante Roso. Operativna zona u skladu sa zapovijedi koju je izdao general Milivoj Petković obuhvaća općine Vitez, Busovača i Kiseljak. U kolovozu 1992. dolazi do ozbiljnih incidenata oko sela Duhri (južno od Kiseljaka) u kojem je srušena džamija.

35. U jesen se situacija ubrzano pogoršava. HVO pokušava prisiliti Muslimane da predaju oružje, puca se u Vitezu i okolici.

36. Dana 20. listopada 1992. Muslimani postavljaju barikadu na cesti u visini Ahmića. Po njima, radi se o sprečavanju jedinica HVO-a da pojačaju hrvatske položaje u Travniku. Hrvati sa svoje strane tvrde da se njihove snage penju prema liniji fronte sa Srbima u Jajcu. U svakom slučaju, ubijen je jedan hrvatski vojnik. Barikada je uklonjena, a oružje Muslimana je zaplijenjeno.

37. Napetost i dalje traje, dok se sučeljene snage organiziraju: optuženi osniva brigade u sklopu vojne strukture. Armija BiH osniva 3. korpus sa sjedištem u Zenici.

2. Vance-Owenov plan

38. U takvim je uvjetima, 2. siječnja 1993. predočen Vance-Owenov plan. Tim se mirovnim planom definira, između ostalog, decentralizirana Bosna i Hercegovina, organizirana u deset provincija, od kojih je svaka trebala uživati značajnu autonomiju, a njome je trebala upravljati demokratski izabrana lokalna vlada. Prema izjavama jednog svjedoka Suda: čitava logika tog plana je odgovarala podjeli vlasti koja je uključivala premoć jednog naroda u određenim područjima, ali ne i osporavanje prava drugih naroda. Vlast je trebala biti obnašana uz poštivanje prava manjina.

39. Dolina rijeke Lašve je velikim dijelom spadala u provinciju 10, a ostali dio (južni dio općine Kiseljak) u provinciju 7. Prema planu glavne nadležnosti u provinciji 10 trebale su pripasti Hrvatima, a u provinciji 7 Muslimanima. Ali prema shvaćanjima hrvatskih nacionalista, a prije svega Mate Bobana, predsjednika HZHB, to je značilo da će provincija 10 sigurno biti hrvatska, ali da će oni teritoriji koje je on smatrao hrvatskim povijesnim teritorijima pripasti provinciji 7 s muslimanskom većinom što je bilo neprihvatljivo. U svakom slučaju trebalo je osigurati hrvatsku dominaciju u relevantnim područjima.

40. Vance-Owenov plan kao takav nije nikada doživio provedbu na terenu, ali Hrvati, odnosno bosanski Hrvati, preduhitrujući njegovu primjenu i želeći ga jednostrano provesti snose tešku odgovornost za dalji tok sukoba.

41. Već 15. siječnja 1993. Mate Boban je Muslimanima uputio ultimatum naređujući im da predaju oružje. Suočene sa odbijanjem Muslimana da to učine, hrvatske snage kreću u akcije koje imaju za cilj da silom sprovedu "kroatizaciju" teritorija. Stotine Muslimana su uhapšene, u većini slučajeva zatočene na Kaoniku u skladištima bivše JNA. Velik je broj onih koji su premlaćivani. Većina ih je morala ići na kopanje rovova, često u nečovječnim uvjetima, pri čemu su bili izloženi neprijateljskoj vatri, premlaćivani, odnosno ubijani, ponekad korišteni kao živi zid.

42. Veliki naponi koje je uložila Promatračka misija Europske zajednice (na engleskom: ECMM) i snage Ujedinjenih naroda (UNPROFOR) su s jedne strane omogućili oslobađanje zatvorenika, a s druge strane doveli do ograničavanja sukoba.

3. Sukob zahvaća Lašvansku dolinu: travanj 1993.

43. No to stanje stvari nije potrajalo. Dana 15. travnja, Hrvati su, u liku Darija Kordića na javnom skupu koji je prenosila televizija, izdali još jedan ultimatum. I Tihomir Blaškić je na televiziji izjavio da su u Nadiocima napadnuti vojnici HVO-a. Izdao je pismenu zapovijed brigadama HVO-a i specijalnoj jedinici Vitezovi da u slučaju napada uzvrate vatru, a brigadama HVO-a i 4. bojni vojne policije zapovijed da se brane od, kako je rekao, terorističkih napada Muslimana.

44. Dana 16. travnja u pola dva ujutro, izdao je "borbenu zapovijed" Viteškoj brigadi i nezavisnim jedinicama Tvrtko da "spriječe napade ... muslimanskih ekstremističkih snaga." Rečene postrojbe morale su biti spremne, citiram, "da otvore vatru 16. travnja 1993. u 5:30 sati".

45. Dana 16. travnja 1993. u 5:30 sati i tokom idućih nekoliko dana, Lašvanska dolina postala je poprište brojnih zločina: ubijanja i ranjavanja civila, paleža kuća, rušenja minareta, razaranja džamija, razdvajanja žena i djece od muškaraca tako da im nije preostalo drugo doli bijeg, zatvaranja i premlaćivanja muškaraca te njihovog odvođenja na kopanje rovova sve do na sam front. Svuda je očit isti ili gotovo isti scenarij: artiljerijski napad, gdje se ponekad koristilo i oružje ručne izrade ("bebe") bez ikakve brige za posljedice, a nakon toga pješadijski napad. Nije bitno to što je cilj barem djelomično bio od vojnog interesa. Trebalo je to provesti tako da kad se teritorij jednom osvoji, Muslimani više tamo ne mogu živjeti. To je tim prije istina, što su i nebranjena sela, koja nisu predstavljala vojni cilj, uništena.

46. Šesnaesti travanj 1993: Ahmići. Riječ je o selu gdje golemu većinu stanovništva čine Muslimani, koje je bilo na glasu kao mjesto gdje se muslimanska vjera intenzivno živi i podučava i gdje je upravo obnovljena najveća džamija. Selo se nalazilo u brdima, iznad glavne ceste Busovača-Vitez, ali na izvjesnoj udaljenosti od ceste, i u njemu nije bilo muslimanske vojske.

U pola šest ujutro 16. travnja na scenu stupa artiljerija. Stanovnici Hrvati otišli su prethodne večeri. Ostali su samo oni koji su naoružani i žele ubijati. Ubijati uspaničene Muslimane koji su se trgnuli iz sna usred noći, izašli iz kuće i dali se u bijeg, kad su ih pokosili meci vojnika koji su ih čekali. Muslimane među kojima su bile žene, djeca i starci, koje su silom odvodili iz njihovih domova kako bi ih ubili. Muslimane koji su se sakrili pod krevet ili u podrum i koji su živi izgorjeli zajedno sa svojom kućom.

47. Činjenice su poznate. Obrana je na kraju priznala da se materijalne činjenice kao takve ne mogu pobijati. Obrana je nakon dugotrajnog okolišanja ipak jasno okrivila snage koje su, po njenom mišljenju, počinile sve te zločine: vojnu policiju, i to naročito specijalnu jedinicu vojne policije, Džokere, na čelu sa zapovjednikom Vladimirom Šantićem kojem je pomagao Anto Furundžija, koji se uostalom krivično goni pred ovim Sudom za djela vezana za taj napad.

48. Napadnuta su i druga sela i zaseoci: Nadioci, Pirići, Šantići, koji se nalaze u neposrednoj blizini Ahmića.

49. Isti scenarij ponavlja se u općini Busovača. Artiljerija HVO-a granatira sela Jelinak, Merdani, Putiš. Dana 17. travnja 1993., vojnici HVO-a i Džokeri ulaze u selo Lončari i pretresaju muslimanske kuće u potrazi za vojno sposobnim muškarcima i oružjem. Zapaljane su sve kuće i staje koje pripadaju Muslimanima. Gore i sela Jelinak i Putiš. Žene, djeca i starci sabrani su na jednom mjestu a zatim protjerani, premlaćuju se civili.

Dana 19. travnja dolazi red na selo Očehniće. Ubijaju se civili, među kojima ima i žena. Zapaljeni su svi muslimanski stambeni objekti.

50. Posve ista taktika primijenjena je i u općini Kiseljak.

Sve počinje sjeverno od grada, u periodu između 18. i 21. travnja 1993. Napadnuta su sela Behrići, Gomionica, Gromiljak, Hercezi, Polje Višnjica, Rotilj i Svinjarevo (selo Gomionica bit će ponovno napadnuto u lipnju). Zapaljane su kuće, uništene su džamije u Behrićima i Gomionici; džamija u Gromiljaku oštećena je u požaru. Džamija u Višnjici je opljačkana. Zapaljane su brojne muslimanske kuće, a stanovnici protjerani ili odvedeni i zatočeni.

Ovdje valja naglasiti da su neki odvedeni u kasarnu u Kiseljaku, gdje je zlostavljanje bilo učestala pojava, ali je još više ljudi, uključujući žene i djecu, odvedeno u selo Rotilj. Iz tog sela nije bilo moguće izaći, jer su hrvatske snage kontrolirale prilazne ceste, gdje su snajperisti čekali u zasjedi kako bi spriječili svaki pokušaj bijega. Životni uvjeti bili su teški, Muslimani nisu imali dovoljno vode i hrane i svi su bili nagurani u nešto muslimanskih kuća koje su ostale čitave.

Zatočeni muškarci prisiljavani su da kopaju rovove, najčešće na liniji fronta, izloženi zlostavljanju.

51. Mjeseca lipnja 1993., isti se zločini ponavljaju na jugu općine, u Grahovcima, Han Ploči, Tulici. I ovdje dolazi do ubojstava civila, kuće su opljačkane ili spaljene, muškarci odvedeni u zatočeništvo, premlaćivani, prisiljavani na kopanje rovova.

52. Da se vratimo na općinu Vitez, valja takođe spomenuti napade na Vitez a naročito na muslimanski dio grada, Stari Vitez, u travnju 1993.; napade na Stari Vitez u srpnju, na Donju Večerisku i Gačice u travnju i na Grbavicu u rujnu 1993. U vezi s tim napadima, Vijeće će ovdje naglasiti sljedeća tri elementa:

Prvi element je pribjegavanje teroru. Tako je 18. travnja u blizini jedne džamije na rubu Starog Viteza eksplodirao kamion natovaren stotinama kilograma eksploziva. Prema navodima obrane, tu su akciju zamislili i proveli Vitezovi pod zapovjedništvom Darka Kraljevića.

Drugi element je činjenica da su izvjesni napadi mogli predstavljati vojnu nužnost, kako Vijeće detaljno objašnjava u presudi. Na primjer, između sela Donja Večeriska i Gačice nalazila se tvornica eksploziva. Ipak, ostaje činjenica da su muslimanski civili ubijani i protjerani i da su muslimanski domovi razoreni, a da nisu postojale okolnosti koje bi to opravdavale.

Osim toga, promatrači se slažu da je napad na Grbavicu, za koji je optuženi priznao da ga je organizirao, bio veoma dobro proveden. No razaranja koja su uslijedila opet nisu opravdana nikakvom vojnom nuždom.

Treći je element da su prilikom napada na Vitez uhapšeni i zatočeni Muslimani koji su bili istaknute političke ličnosti ili intelektualci, kako je konstatirao pripadnik PMEZ-a (P246).

53. Najzad, Vijeće mora podsjetiti i na bombardiranje grada Zenice 19. travnja 1993., kad je nekoliko granata oko podneva pogodilo zonu koja nije bila ni od kakvog vojnog interesa, uzrokujući smrt brojnih civila. Uzevši u obzir sve okolnosti, čini se da je vjerojatnost da je za taj zločin odgovoran HVO prilično visoka. Ipak, Vijeće smatra da mu dokazi kojima raspolaže ne omogućuju da utvrdi odgovornost optuženog za taj kriminalni napad.

C. Odgovornost optuženog

54. Ako izuzmemo granatiranje Zenice, kako ocijeniti odgovornost optuženog za ostala djela koja smo naveli?

1. Preliminarne opaske

55. Za početak, Vijeće želi naglasiti dvije stvari.

56. Kao prvo, optuženom se ne stavlja na teret da je sam počinio materijalne radnje koje čine osnovu za bilo koje od krivičnih djela koja se navode u optužnici. Drugim riječima, general Blaškić se ne tereti da je npr. vlastitim rukama ubio nekog Muslimana.

57. Kao drugo, Vijeće je, razmatrajući krivična djela koja se stavljaju na teret optuženom, uzelo u obzir okolnosti koje su postojale u tom razdoblju, a naročito mogućnost da su muslimanske snage počinile zločine. S tim u vezi Vijeće naglašava da je upravo Vijeće željelo saslušati zapovjednike 7. muslimanske brigade, čije se ime često spominjalo u vezi s nekima od tih zločina. Ovdje se ne radi o tome da se za njih okrivljuje ova ili ona muslimanska jedinica. No Vijeće smatra da su izvedeni dokazi o zvjerstvima počinjenim protiv hrvatskih civila i da počinioce tih zločina valja krivično goniti.

58. Vijeće, međutim, želi osobito naglasiti da je neprihvatljiv argument kojim se jedan zločin opravdava drugim. Suštinsko pitanje koje se u stvari postavlja jest da li je, s jedne strane, general Blaškić naredio da se počine zločini ili na drugi način propustio ispuniti svoje obaveze nadređenog; i s druge strane, jesu li njegovi zločini počinjeni u sklopu rasprostranjenog ili sistematskog napada na muslimansko civilno stanovništvo.

2. Optuženi je naredio da se provedu napadi koji su doveli do krivičnih djela za koja je odgovoran ili je barem pomagao i podržavao činjenje tih djela, a u svakom slučaju nije poduzeo razumne mjere koje bi omogućile da se djela spriječe ili kazne počinio.

59. Vijeće s tim u vezi mora reći da je, sudeći samo po dokumentima koji su podastri Vijeću, optuženi razvio znatnu aktivnost i po opsegu i po raznolikosti. Izvan strogo vojne domene, general Blaškić je poduzeo mjere koje su se odnosile kako na zaštitu civila, tako na upućivanje humanitarne pomoći i smještaj Hrvata i Muslimana.

60. No ta naoko intenzivna aktivnost jedva da prikriva stvarnost - zapovijedi koje je u vlastito ime upućivao svojim snagama i praznine u njegovoj kontroli kad je riječ o ponašanju njegovih vlastitih snaga. Analiza činjenica proturječi predodžbi, koju je pokušala stvoriti obrana, o visoko profesionalnom časniku koji nije nikad naredio da se počine zločini nego je naprotiv neumorno poduzimao napore kako bi ih spriječio ili pokušao ispraviti.

(a) Vlast optuženog

61. Znakovito je ukazati da je napetost između dvije zajednice neprestano rasla od svibnja 1992. do siječnja 1993. Ipak, jedine učinkovite mjere koje je poduzeo optuženi odnosile su se na uspostavu čvrstog zapovjednog lanca na cjelokupnom teritoriju za koji je bio odgovoran. Brojni nalozi koji su predloženi na raspravama više nego očito pokazuju da je optuženi želio učvrstiti kontrolu hrvatskih snaga u tom području, kao i svoju kontrolu nad svim tim snagama.

62. Već je 11. svibnja 1992. optuženi, na primjer, potpisao zapovijed prema kojoj, citiram: "jedine legalne vojne jedinice na području općine Kiseljak jesu jedinice HVO-a." Istovremeno se, citiram, "TO na tom području smatra nelegalnom" (P312).

63. Osim toga, optuženi je tvrdio da je nastojao da dovede na profesionalnu razinu vojsku koja se sastojala od loše ustrojenih jedinica, te je zločine pripisao elementima koji su se otrgli kontroli ili koji nisu bili pod njegovim zapovjedništvom.

64. Ako dokazni materijal potvrđuje da je general Blaškić doista nastojao izgraditi pravu, strukturiranu vojsku, time se zato ruši uvjerljivost hipoteze o nedostatku ili izostanku hijerarhijske vlasti. Naprotiv, informacije koje je pribavila kako optužba tako i obrana pokazuju da je optuženi imao namjeru intervenirati na svim poljima, obraćajući se svim raspoloživim snagama, uključujući npr. u slučaju potrebe i civilnu policiju.

65. Analiza zapovijedi koje je primio odnosno izdao pokazuje da je general Blaškić zapovijedao svim snagama HVO-a ali i drugim jedinicama. Osim toga, suprotno onome što je izjavio pred Vijećem, zapovjedni lanac funkcionirao je na zadovoljavajući način.

(i) Snage HVO-a i druge jedinice

66. Obrana je podastrla tablicu koja prikazuje odnose između različitih jedinica, a posebno činjenicu da vojna policija i izvjesne nezavisne ili posebne jedinice, npr. Vitezovi, nisu bili podređeni optuženom, nego izravno stožeru u Mostaru ili Ministarstvu obrane HZHB. Ako su te jedinice pretpočinjene /détaché/ generalu Blaškiću za izvođenje konkretnih operacija, on im nije mogao niti izdavati borbene zapovijedi niti protiv njih poduzimati disciplinske mjere. U svakom slučaju, general Blaškić nad njima je imao kontrolu tek od trenutka kad su rečene snage stavljene pod njegovo zapovjedništvo.

67. Vijeće kategorički odbacuje ove argumente, a naročito semantičku raspravu o tome da "detaširana" jedinica nije isto što i "ataširana" (potčinjena odnosno pretpočinjena) i obratno.

68. Uzmimo na primjer Ahmiće. Prema argumentaciji obrane i objašnjenjima samog optuženog, vojna policija, koju je optuženi okrivio za zločine počinjene u tom selu, pretpočinjena mu je tek 16. travnja 1993. u 11:42 sata, kad je primio izvještaj prema kojem se ta jedinica stavlja pod kontrolu generala Blaškića. Stvarnost je sasvim različita.

69. To potvrđuje više dokaza. General Petković je već 19. siječnja 1993. zapovjedio da Vitezovi budu, citiram, "u svakom pogledu" podređeni optuženom.

Dapače, 15. travnja 1993. u 15 sati, neposredno prije nego što je sukob zahvatio središnju Bosnu, Vitezovi i vojna policija pretpočinjeni su generalu Blaškiću temeljem zapovijedi istog tog generala Petkovića. Oko 17 sati popodne 15. travnja, optuženi je po vlastitoj izjavi organizirao sastanak sa zapovjednicima vojne policije i Vitezovima.

70. Već je u 10 sati 15. travnja general Blaškić vojnoj policiji, Vitezovima i brigadama HVO-a u operativnoj zoni uputio, citiram, "zapovijed o borbenoj gotovosti". Tom se zapovijedi naročito traži od vojne policije da pazi da muslimanske snage ne prepriječe magistralu Travnik-Busovača.

71. Dana 15. travnja u 15:45 sati, general Blaškić se obraća brigadi HVO-a u Vitezu (Viteškoj brigadi kojom zapovijeda Mario Čerkez) i 4. bojni vojne policije, te im između ostalog zapovijeda da "postignu najviši stupanj borbene gotovosti", da organiziraju "sustav zapovijedanja po svim ešelonima" i da budu spremni, citiram, "da poduzmu obrambenu akciju."

72. Dana 16. travnja u 1:30 ujutro, general Blaškić izdaje "borbenu zapovijed" Viteškoj brigadi kao i nezavisnim jedinicama Tvrtko. Tom se zapovijedi njima naređuje da "okupiraju regiju obrane, blokiraju sela i spriječe svaki ulaz i izlaz iz sela." Konkretno se navodi da će u borbi sudjelovati snage 4. bojne vojne policije, snage brigade Nikola Šubić Zrinski (brigada HVO-a iz Busovače) i snage civilne policije. Naređenjem se traži da te snage budu spremne da otvore vatru u 5:30 sati.

73. U 5:30, napadnuti su Ahmići i brojna druga sela. U samo nekoliko sati, ubijeno je i spaljeno oko stotinu muslimanskih civila u Ahmićima i drugim selima, a zapaljeni su deseci kuća.

74. Tako je general Blaškić odlučio, naredio, poslao svoje snage, redovne snage HVO-a, nezavisne odnosno posebne jedinice Vitezovi i Tvrtko, jedinicu Džokeri i snage vojne policije (ili čak i civilne policije) u napad na gradove i sela od kojih je većina bila nebranjena ili slabo branjena, a sve u cilju da se od Lašvanske doline učini hrvatski teritorij.

75. Uzmimo zapovijedi koja je izdao general Blaškić za borbena djelovanja u zoni Kiseljaka

Kiseljak: optuženi je ustvrdio da je odsječen od tog grada, da ima problema u komunikaciji, da to otežava pravilno funkcioniranje zapovjednog lanca (još ću se vratiti na ovu točku).

Dana 17. travnja 1993. u 9 sati i 10 minuta, general Blaškić izdaje zapovijed brigadi HVO-a u Kiseljaku da organizira okruženje izvjesnih sela i da preuzme kontrolu nad Gomionicom i Svinjarevom. Drugom zapovijedi izdanom 17. travnja u 23 sata i 45 minuta, zapovijeda se ta dva sela zauzmu i da se krene u napad i zauzimanje Bilalovca. Također piše zapovjedniku brigade da koristi vojnu i civilnu policiju za "čišćenje" (to je riječ koju koristi general Blaškić) terena.

76. Optuženi želi biti siguran da će to čišćenje biti dobro provedeno, tako da u svojim zapovijedima pokušava podjariti trupe tvrdeći kako muslimanske snage u Zenici maskiraju Hrvate i gaze ih tenkovima. General Blaškić tu svojim ljudima povjerava povijesnu misiju. On kaže, citiram: "imajte na umu da opstanak Hrvata u Lašvanskoj regiji ovisi o vašoj misiji. Ovo područje moglo bi postati grobnica svih nas ne pokažete li dovoljnu odlučnost."

77. Najzad, optuženi se nije toliko brinuo za kvalitetu svojih podređenih koliko nam on to želi sugerirati. Obrana je npr. jedinicu Žuti opisala kao "mafijaše" (jedinica brigade HVO-a Frankopan iz Guče Gore). A ipak, optuženi je 4. srpnja 1993. imenovao komandanta te jedinice zamjenikom za aktivne snage operativne zone središnje Bosne.

78. Ista vojna policija koja je, prema izjavama generala Blaškića, počinila zločine u Ahmićima u travnju 1993. bit će korištena za napad na Grbavicu u rujnu iste godine.

(ii) Zapovjedni lanac

79. Kako bi dokazala da optuženi nije imao na raspolaganju komunikacijska sredstva koja bi mu omogućila da osigura pravilno funkcioniranje zapovjednog lanca, obrana se naročito pozvala na izoliranost optuženog u njegovom stožeru u Vitezu i nedostatak kvalificiranog časničkog kadra kojim je raspolagao.

80. Vijeće je spremno uvažiti da je general Blaškić mogao naići na teškoće u komunikaciji. Barem naoko. Na primjer, brojni dokumenti sadrže zahtjeve za pratnju koje je general Blaškić uputio UNPROFOR-u radi putovanja npr. iz Viteza u Kiseljak.

No Vijeće pred sobom ima i više dokaza nego što bi bilo potrebno da se konstatira da je zapovjedni lanac funkcionirao na zadovoljavajući način. General Blaškić se, uostalom, nije žalio na nedostatak komunikacija sa nadređenima nego sa podređenima.

81. Te teškoće, uostalom, nisu bile ni izdaleka onolike kako to tvrdi optuženi.

Vijeću je poznato da su u Vitez slijetali helikopteri. Vijeće može prihvatiti da je bilo relativno malo radio-opreme. Ali nije točno da su sve telefonske linije bile presječene (uostalom, general Blaškić je usred sukoba mogao telefonirati direktno zapovjedniku neprijateljskih snaga). Više svjedoka potvrdilo je da su hrvatske vlasti imale kontrolu nad telefonskim linijama u čitavoj regiji ili u dijelu regije. Imamo dokaza da je su postojali mobilni telefoni.

82. Analiza pismenih dokumenata naročito je poučna. Zanimljivo je primijetiti izvjesne razlike u istom dokumentu, ovisno o tome da li ga je predočila optužba ili obrana. No to nije suštinsko pitanje. Suštinsko pitanje je nevjerojatna količina zapovijedi i izvještaja, sudeći barem po registarskim brojevima koje ima Vijeće, koje je general Blaškić primio odnosno izdao.

83. A sve je to veoma dobro funkcioniralo. Vraćam se na događaje u Kiseljaku. General Blaškić je rekao da komunikacije nisu dobro funkcionirale.

A ipak:

- dana 17. travnja u 9 sati i 10 minuta, optuženi traži od brigade Ban Jelačić u Kiseljaku da se pripremi i da mu dostavi izvještaj prije 23:30 ;
- izvještaj prima 17. travnja
- 17. travnja u 23:45 sati, general Blaškić izdaje zapovijed za napad koji ima početi u 18. travnja u 5:30 sati
- napad zaista i počinje 18. travnja u 5:30 sati

Kronologija događaja

Kronologija događaja također potvrđuje organiziranu narav napada, i to sama po sebi, kao i činjenicom da optuženi, nakon što je, po vlastitom priznanju, saznao za zločine, ne poduzima nikakve mjere. Uzmimo razdoblje između travnja i kolovoza 1993. godine.

85. Petnaestog travnja general Blaškić je u Vitezu i izdaje zapovijedi o kojima je već bilo riječi.

Šesnaestog travnja u 01:30 ujutro, izdaje ono što on naziva pripremnom borbenom zapovijedi.

Šesnaestog travnja u 05:30, počinje djelovati artiljerija HVO-a, i to u Vitezu, Starom Vitezu, Ahmićima, Šantićima, Pirićima i Nadiocima. Neposredno nakon tog granatiranja slijede napadi pješadije.

Ujutro 16. travnja, snage pod zapovjedništvom optuženog napadaju u općini Busovača, u smjeru Jelinka, Merdana i Putiša.

Sedamnestog travnja napadi se nastavljaju a general Blaškić priprema napade u općini Kiseljak.

Već u prvim satima 18. travnja, artiljerija je ponovo aktivna, zatim po već utvrđenoj shemi slijede napadi pješadije, i to na Svinjarevo, Gomionicu, Višnjicu ♦

U cilju slamanja otpora Muslimana u Starom Vitezu, 18. travnja eksplodira jedan kamion natovaren stotinama kilograma eksploziva.

Osamnaestog travnja slijedi napad na Donju Večerisku, a 20. travnja na selo Gačice.

Oko 20. travnja, general Blaškić ima kontrolu nad situacijom. Treba učvrstiti svoju obranu, pa koristi, odnosno koristit će, zatočenike Muslimane za kopanje rovova, naročito na liniji fronta.

Južni dio općine Kiseljak predstavlja osjetljivije područje, jer uzmimo, da pojednostavnimo stvari, da su se general Blaškić i njegove snage nalazili na zapadu, srpske snage na istoku, a muslimanske na sjeveru i jugu. Optuženi dakle pokreće novu ofanzivu u lipnju, ponovo po istom obrascu (artiljerija za kojom slijedi pješadija), a ovaj put su žrtve zlodjela njegove vojske sela Grahovci, Han Ploča i Tulica.

86. I što general Blaškić čini nakon što sazna da su počinjeni zločini? Ništa.

Ovdje se neću zadržavati na njegovoj tvrdnji da nije ništa znao o Ahmićima dok mu pukovnik Stewart, časnik UNPROFOR-a, nije pisao kako bi ga obavijestio o strahotama koje je ustanovio i od njega zatražio istragu. Ali, što je učinio general Blaškić?

Nema nikakve ozbiljne istrage. Samo jedna izjava, prema kojoj su zločine navodno počinile infiltrirane srpske snage ili pak sami Muslimani!

A kakav to element podastire optuženi pred Vijeće kada optužuje vojnu policiju, a pogotovo Džokere? Propušta reći da zapovjednik Džokera, Vladimir Šantić, ima ured u Hotelu Vitez, u njegovom zapovjedništvu. Tvrdi, međutim, da je zatražio istragu odmah nakon 24. travnja. No, u stvarnosti, kako su to potvrdili svjedoci, general Blaškić je to učinio najranije 8. svibnja, te govori o, citiram njegovu zapovijed od 10. svibnja, "glasinama koje kruže u javnosti o događajima u Ahmićima".

Optuženi je zatim objasnio da se ništa nije dogodilo, da je zahtjev ponovio, te da je izvještaj koju mu je dostavila Sigurnosno-obavještajna služba bio nepotpun.

Pa ipak, ponovni će izvještaj zatražiti tek 17. kolovoza 1993. i na kraju će dobiti odgovor da su informacije proslijeđene u Mostar.

I s tim se general Blaškić zadovoljio, jer čak i u razdoblju od lipnja do listopada 1994., kada postaje zamjenik načelnika stožera HVO-a, nadležan upravo za istraživanje ratnih zločina, ne poduzima nikakav značajan korak.

Najzad, nijedan vojnik HVO-a, vojne policije, Džokera ili bilo koje druge jedinice nikada nije kažnjen za masakr u Ahmićima.

Povezat ću taj stav s jednim prilično jednostavnim elementom: u jeku sukoba, 16. travnja, istog dana kada su napadnuti Ahmići, general Blaškić upućuje prosvjed UNPROFORU-u zato što je jedno oklopno vozilo Ujedinjenih naroda srušilo ogradu jedne crkve.

3. Rasprostranjeni ili sistematski napad na muslimansko civilno stanovništvo

87. Dokazi izvedeni pred Vijećem, kako od strane optužbe, tako od strane obrane, pokazuju da je general Blaškić naredio napade i radnje koje će rezultirati zločinima za koje je odgovoran i da je slijedio logiku progona muslimanskog stanovništva.

(a) Politička volja

88. Prikladno je kao prvo podsjetiti da HVO nije samo vojna struktura. On je također i civilna struktura koja kao takva donosi odluke koje se tiču organizacije života u gradu. Uzmimo primjer Kiseljaka: općinski krizni štab odlučuje 25. lipnja da će se (citiram) "Izvršni odbor Skupštine općine Kiseljak od sada zvati Hrvatsko vijeće obrane (HVO) Kiseljak". Isti krizni štab je 25. svibnja ukinuo žiro-račun Teritorijalne obrane i naredio da se otvori žiro-račun za HVO Kiseljak.

89. Prihvativši dužnosti zapovjednika HVO-a za obranu Kiseljaka, a naročito dužnosti zapovjednika HVO-a za Operativnu zonu srednja Bosna, te vršenje tih dužnosti, general Blaškić je dakle savršeno dobro znao da okvir njegovog djelovanja nije i ne može biti striktno vojni.

90. Ova isprepletenost vojnog i političkog odražava se u ultimatumima koje su u siječnju odnosno u travnju 1993. uputili Mate Boban i Dario Kordić. Njihove parole se ne zaustavljaju na zahtjevima da općine Vitez, Busovača i Kiseljak budu hrvatske, već također traže da Muslimani polože oružje.

91. Uostalom, general Blaškić sudjeluje na brojnim javnim skupovima zajedno s političarima s osvjedočenim nacionalističkim vizijama. To potvrđuju brojne fotografije, na kojima se često vidi da su ti "političari" nosili vojne uniforme. Dana 22. rujna 1992. optuženi zajedno s Darijom Kordićem, Antom Valentom i Ignacom Koštromanom sudjeluje u privremenom predsjedništvu na sastanku HVO-a općina srednje Bosne, na kojem sudionici, između ostalog, traže osnivanje hrvatske banke.

92. General Blaškić je u stvari u stalnom kontaktu s političarima. Anto Valenta ima svoj ured u Hotelu Vitez, koji je, recimo to još jednom, stožer optuženog. Na pregovorima s Promatračkom

misijom Evropske zajednice ili s UNPROFOR-om, general Blaškić je često u društvu Ignaca Koštromana.

93. Jedan važan detalj: 25. svibnja 1993. optuženi je zajedno s Antom Valentom napisao pismo pritužbe UNPROFOR-u, u kojem kaže da UNPROFOR, Promatračka misija Evropske zajednice, UNHCR i Međunarodni Crveni križ koriste previše "muslimanskih prevoditelja".

94. General Blaškić savršeno dobro zna kakva je politika koja se provodi.

(b) Politika diskriminacije

95. Ta je politika očito diskriminatorska prema Muslimanima. Zapravo, sve ono što je muslimansko treba dokinuti ili zamijeniti.

96. Maločas sam govorio o želji koju su iznijeli sudionici sastanka kojim je supredsjedavao optuženi, na kojem je zatraženo osnivanje hrvatske banke. Zanimljivo je primijetiti da će muslimanska banka u Vitezu biti uništena u eksploziji dan uoči otvaranja hrvatske banke u Vitezu.

97. Muslimani su sistematski isključivani iz organa političkog života.

98. Muslimanski vjerski objekti su uništeni, ili u najmanju ruku oštećeni ili opljačkani, bez obzira jesu li posrijedi džamije, čiji su minareti osobito metodički uništavani, ili vjerski centri, pa čak i mjesta gdje se peru mrtvi prije pokapanja.

99. Najzad, Muslimanima je život učinjen nemogućim jer su im uništeni stambeni objekti. Vijeće naglašava da to uništavanje nije pitanje slučaja ili navodne vojne nužde; muslimanske su kuće, naime, bile precizna meta jer, kako to pokazuju brojni dokumenti, obližnje hrvatske kuće su u gotovo većini slučajeva ostajale nedirnutе.

III. VINOST

100. Generale Blaškiću, sada ću Vas zamoliti da ustanete.

101. Napokon, generale Blaškiću, proglašavate se krivim što ste počinili sve zločine koji su vam stavljeni na teret (osim granatiranja Zenice).

Krivi ste, generale Blaškiću,

jer ste:

između 1. svibnja 1992. i 31. siječnja 1994., u općinama Vitez, Busovača i Kiseljak, a osobito u gradovima i selima Ahmići, Nadioci, Pirići, Šantići, Očehnići, Vitez, Stari Vitez, Donja Večeriska, Gačice, Lončari, Grbavica, Behrići, Svinjarevo, Gomionica, Gromiljak, Polje Višnjica, Višnjica, Rotilj, Tulica i Han Ploča/Grahovci naredili zločin protiv čovječnosti, odnosno progone civila bosanskih Muslimana (točka 1 optužnice), i to sljedećim radnjama:

- napadima na gradove i sela;
- lišavanjem života i teškim povredama tjelesnog integriteta;
- uništavanjem i pljačkom dobara, naročito institucija posvećenih religiji i obrazovanju;
- nečovječnim postupcima prema civilima, naročito uzimanjem civila za taoce i njihovim korištenjem kao ljudski štit;
- prisilnim premještanjem civila;

te ste, tim djelima, budući da je riječ o međunarodnom oružanom sukobu, počinili:

- kršenje ratnog prava i običaja, zabranjeno člankom 3 Statuta i predviđeno člankom 51(2) Prvog dopunskog protokola: protuzakoniti napadi na civile (točka 3 optužnice)
- kršenje ratnog prava i običaja, zabranjeno člankom 3 Statuta i predviđeno člankom 52(1) Prvog dopunskog protokola: protuzakoniti napadi na objekte civilnog karaktera (točka 4 optužnice)
- tešku povredu, zabranjenu člankom 2(a) Statuta: hotimično lišavanje života (točka 5 optužnice)
- kršenje ratnog prava i običaja, zabranjeno člankom 3 i predviđeno člankom 3(1)(a) Ženevskih konvencija: ubojstvo (točka 6 optužnice)
- zločin protiv čovječnosti, zabranjen člankom 5(a) Statuta: ubojstvo (točka 7 optužnice)
- tešku povredu, zabranjenu člankom 2(c) Statuta: namjerno nanošenje teške patnje ili teških tjelesnih ili zdravstvenih povreda (točka 8 optužnice)
- kršenje ratnog prava i običaja, zabranjeno člankom 3 i predviđeno člankom 3(1)(a) Ženevskih konvencija: nasilje protiv života i tijela (točka 9 optužnice)
- zločin protiv čovječnosti, zabranjen člankom 5(i) Statuta: nečovječna djela (točka 10 optužnice)
- tešku povredu, zabranjenu člankom 2(d) Statuta: uništavanje imovine velikih razmjera (točka 11 optužnice)
- kršenje ratnog prava i običaja, zabranjeno člankom 3(b) Statuta: razaranja koja nisu opravdana vojnom nuždom (točka 12 optužnice)
- kršenje ratnog prava i običaja, zabranjeno člankom 3(e) Statuta: pljačka javne ili privatne imovine (točka 13 optužnice)
- kršenje ratnog prava i običaja, zabranjeno člankom 3(d) Statuta: razaranje ili hotimično uništavanje institucija namijenjenih religiji ili obrazovanju (točka 14 optužnice)
- tešku povredu, zabranjenu člankom 2(b) Statuta: nečovječni postupci (točka 15 optužnice)
- kršenje ratnog prava i običaja, zabranjeno člankom 3 Statuta i predviđeno člankom 3(1)(a) Ženevskih konvencija: okrutno postupanje (točka 16 optužnice)
- tešku povredu, zabranjenu člankom 2(h) Statuta: uzimanje civila za taoce (točka 17 optužnice)
- kršenje ratnog prava i običaja, zabranjeno člankom 3 Statuta i predviđeno člankom 3(1)(b) Ženevskih konvencija: uzimanje talaca (točka 18 optužnice)
- tešku povredu, zabranjenu člankom 2(b) Statuta: nečovječni postupci (točka 19 optužnice)
- kršenje ratnog prava i običaja, zabranjeno člankom 3 Statuta i predviđeno člankom 3(1)(a) Ženevskih konvencija: okrutno postupanje (točka 20 optužnice).

U svakom slučaju, vi ste kao hijerarhijski nadređena osoba propustili poduzeti potrebne i razumne mjere koje bi pomogle u sprječavanju izvršenja zločina, te ste propustili kazniti njihove počinitelje.

IV. KAZNA

102. Pri odmjeraivanju kazne, generale Blaškiću, Vijeće je imalo u vidu, kao što je objašnjeno u presudi, sveukupne okolnosti koje se mogu smatrati otegotnim odnosno olakotnim. U vrijeme događaja bili ste veoma mladi i bili ste odgovorni za operativnu zonu središnja Bosna. Dokazi koji su izvedeni pred Vijećem omogućavaju da se ocrta vaša uloga. Iz njih je takođe očigledno da ne trebate sami snositi odgovornost za počinjena zvjerstva.

103. Djela koja ste počinili, generale Blaškiću, izuzetno su teška. Ta ratna djelovanja provođena bez obzira na međunarodno humanitarno pravo i iz mržnje prema drugome, ta porušena sela, te zapaljene i uništene kuće i staje, ti ljudi prisiljeni da napuste svoje domove, ti izgubljeni, slomljeni životi - sve je to neprihvatljivo. Međunarodna zajednica ne smije trpjeti da budu počinjeni takvi zločini, bez obzira na to gdje su počinjeni, tko ih je počinio i iz kojih pobuda. Ako već mora biti oružanog sukoba, na onima je koji o njemu odlučuju, kao i na onima koji ga vode, da bdiju nad poštivanjem najelementarnijih pravila međunarodnog javnog prava. Na međunarodnim je sudištima, danas na ovom Međunarodnom sudu a sutra na Stalnom međunarodnom krivičnom sudu, da kako dolikuje kazne sve one, a prije svega odgovorne na najvišoj razini, koji prekrše ova načela.

104. Ta ste načela, generale Blaškiću, prekršili, i vi to znate. Stoga vas Vijeće osuđuje na kaznu od 45 godina zatvora.